

Vjera i kultura

*Predavanje u Sinju povodom Godine vjere
25. siječnja 2013.*

„Misliti da kršćanstvo neće promijeniti neku situaciju znači lišiti kršćansku poruku njezinog važnijeg dijela“ (Robert Schreiter).

Vjera koja postaje kultura „znači najdublju preobrazbu izvornih kulturnih vrijednota njihovom ugradnjom u kršćanstvo i ucjepljenje kršćanstva u razne kulture“ (Sinoda 1985.). Slikovito bismo to mogli ovako izraziti: kao bacanje sjemena, a ne odvoženje stabla; kao šaka kvasca umiješana u brašno, a ne brašno bez kvasca; kao iskrica koja zapaljuje sve, a ne polijevanje vodom.

Divna je u tom smislu izjava *Evangelii nuntiandi*: „Potrebno je evangelizirati ne na dekorativan, površan način, nego na životan način, u dubinu i sve do korijena, kulturu i čovjekove kulture, u bogatom i širokom smislu koji ti termini imaju“ (EN 63).

Inkulturacija treba nastaviti s novom sviješću i većom jasnoćom da bi stigla do korijena naših kultura, do našega načina življenja, naših osobnih odnosa, zajednica, političkih i ekonomskih odgovornosti i služenja drugima.

Nužno je inkulturirati Evanđelje u svjetlu triju velikih misterija spasenja: Božić koji pokazuje put utjelovljenja i vodi onoga koji evangelizira da podijeli vlastiti život s onima koje evangelizira; Uskrs koji vodi, preko patnje, do očišćenja od grijeha jer su nam grijesi oprosteni; i Duhovi, koji preko snage Duha Svetoga čine mogućim da svi shvate u vlastitom jeziku čuda Božja (Dokument iz San Dominga, br. 230).

U našem je kulturnom suznačju potrebno govoriti o *reevangelizaciji*. „Posvuda postoji potreba za novim navještajem onima koji su već kršteni. Mnogi krštenici žive kao da Krist ne postoji: ponavljaju se geste i znakovi vjere, osobito u bogoslužnim činima, a s njima ne idu ukorak stvarno prihvaćanje sadržaja vjere i vjerno prijanjanje uz Isusovu osobu. Veliku vjersku sigurnost kod mnogih je zamijenio neodređeni vjerski osjećaj lišen stvarne zauzetosti... Stvoren je veliki jaz između vjere i života. Na neke je djelovao duh imanentističkog humanizma, koji je doveo do slabljenja vjere i često, nažalost, do njezina potpunog uništenja. Susreće se vrsta svjetovnog tumačenja kršćanske vjere, koje ju nagriza i uz koje je

vezana duboka kriza savjesti i kršćanskog ćudoređa. Velike vrijednosti, koje su uvelike nadahnjivale europsku kulturu, odijeljene su od evanđelja, izgubivši tako svoju najdublju dušu i utirući put brojnim zastranjenjima“ (Ivan Pavao II., Crkva u Europi, 47).

Manjak vjere kao kulturni proizvod

Ponajprije je korisno označiti neka područja koja, unutar suvremene kulture, zabranjuju rađanje kršćanske vjere.

U šesdesetim godinama, u terminima psihološkog podrijetla, manjak vjere preuzima tri važna oblika: *otuđenje, ljutnju, ravnodušnost*. Danas je ljutnja rijetka, otuđenje opada a duševna neosjetljivost je postala dominirajuća tipologija manjka vjere u zapadnom svijetu. Ljutnja i otuđenje su smanjene jer uključuju neki dodir s Crkvom od koje se treba otuđiti ili protiv koje se treba ljutiti. Danas se nalazimo pred čitavom generacijom odraslih krštenika (86 % Hrvata su katolici) čija su formativna iskustva s religijom ili s Crkvom tako slaba kao da i nepostoje. Rahner ih je nazivao *anonimnim kršćanima*. Danas ih je možda bolje definirati kao *anonimni nevjernici*. Doista, danas problem Boga ostaje beznačajan ili jednostavno ne postoji za veliku većinu naroda. Bog nedostaje ali ne zato jer On nedostaje. To je doista nova situacija, koja nikada prije nije postojala u svijetu.

Četiri oblika kulturnog nedostatka vjere

Čini se da je lako odrediti četiri primarne grupe manjka vjere utemeljenih u današnjoj kulturi:

- **religiozna anemija (slabokrvnost)**: slabosti evangelizacijske ili odgojne zajednice; strani jezik (nerazumljiv); važni samo vanjski vidovi, komunikacija vjere ne ulazi u kulturu primatelja;
- **povijesna marginalizacija**: vjera ne ulazi u otkucaje današnjih javnih rasprava; vjera nema što reći znanosti; vjera nema veze sa zdravstvenim odgojem; sve ovisi o osobnom guštu i uvjerenju;
- **neusidrena duhovnost**: duhovnost lišena sidra, to jest takozvani povratak svetome, ide u suprotnom smjeru i veliko je iznenađenje postmodernosti. Osobe, kada se osjećaju „site ali nezadovoljne“ starim materijalizmom i istodobno dosađujuće ili ne dodirnite iskustvom Crkve, upućuju se u traženje *bez sidra*. To lutanje je opasno: žeđ je dobra, ali je pitanje gdje dobro piti; događa se dekristijanizacija. Dva su razloga: gdje se govor Crkve ne veže s potrebama ljudi, a kultura prisiljava religiozne savjesti da se

povuku u privatno - tamo temeljne duhovne želje osoba ostaju bez potpore i istodobno tjeskobne traže bilo kakvu hranu;

- **kulturna opustošenost**: tu su važne tri ključne riječi: raspoloživost, zamišljanje i sloboda; kulturna opustošenost blokira osobe raspoloživosti vjere jer nam zarobljava naše zamišljanje i čini nas neslobodnima u odnosu na Objavu, nismo više sposobni slušati iz čega nam dolazi vjera. Mi počesto nismo svjesni koji utjecaj izvršava kultura na našu savjest i imamo potrebu otkriti kako se mi inkulturirani ljudi trebamo u dovoljnoj mjeri osloboditi naše kulture da bismo bili vjernici.

Tri kršćanska odgovora kulturi

Ako je naše suznačje tako problematično, koji je mudar odgovor koji kršćanin može dati sličnim kulturnim smušenostima i pritiscima?

- *Neprijateljstvo prema kulturi* – cjelokupnu kulturu proglasiti đavolskom.
- *Naivno prihvaćanje kulture* – ne uočavanje opasnosti: pasivno mirenje sa sudbinom; nepromišljeno posvjetovnjačenje i nerazlikovno prihvaćanje pluralizma.
- *Razlučivanje ponašanja* – paradigmatično je 17. poglavlje Djela apostolskih: temeljno ljudsko iskustvo je želja za Bogom: svi na svoj način tražimo Boga jer Bog nije nikome daleko jer u „Njemu živimo, mičemo se i jesmo“ (Dj 17,28).

Vjerom obuhvatiti kulturu bez Boga

Na početku apostolskog pisma *Porta fidei* stoji evanđeoski poziv na obraćenje svih, koje se tiče ponajprije nas kršćana. „Godina vjere je poziv na obnovljeno i autentično obraćenje Gospodinu, jedinome Spasitelju svijeta“ (PF 6).

Vjera može svladati kulturu bez Boga samo *obuhvaćanjem kulture bez Boga*.

Što to znači? Moramo li evangelizaciju sniziti na razinu promidžbe praška za rublje, mineralne vode, paste za zube, parfema, ...?

Ne. Time se želi reći da novi evangelizatori trebaju imati sposobnost da ponovno dadnu evanđeoskoj poruci onaj jedinstveni i razorni draž. Oni trebaju naučiti predložiti Evanđelje ne kao neku seriju katehetskih definicija, nego kao riječ koja zagrijava srce: „Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?“ (Lk 24,32). Bez iskustva Uskrsloga vjera je nemoguća. Naša glava („o bezumni“ – bez glave) je nepropusna Božjoj istini jer je puna naših zastrašujućih fantazija. Naše srce (srca spora da vjerujemo) je sporo

jer je smrznuto zbog straha. Mi poznajemo dobro Gospodina i Sveto pismo. Evangelizirani smo napola i čitav naš život je gorčina i razočaranje sve dok po njegovu tumačenju Pisma ne shvatimo njegov život. Negativno iščekivanje i žalost dvije su ruke s kojima Sotona zatvara naše oči pred Gospodinom. Zato nas ispituje da iz nas iziđe sva naša gorčina i razočaranje. Pred liječnikom se niti umanjuje niti skriva bolest. Vjera nije zavaravanje, obmana, nego rješenje problema. Zato Uskrsli čini naše korake: razočaranja, nade, žalosti, smrti. Spreman je uvijek ići iznad našega bijega, samo da bude s nama. U susretu s njima događa se obrat: naše noge više ne bježe, tužno lice postaje radosno, nepropusna glava se otvara shvaćanju, smrznuto srce počinje kucati i gorjeti; slijepe oči bez straha promatraju ga na križu i u uskrsnuću, usta otvrdla u svađi pjevaju uskrsni aleluja u zajednici.